ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№11
2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 310 sahifa,
4-noyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –"Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oilaning maktabgacha yoshdagi bolalar estetik tarbiyasidagi o'rni 24
Abdullayeva Ma'sudaxon Abdubannayevna

Bo'lajak informatika o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga metodik tayyorlash texnologiyalari 27
Abdubannoyeva Muxlisaxon Iqboljon qizi, Abdullayev Alibek Qodiraliyevich

Oliy ta'lim muassasalarida bulutli xizmatlardan foydalanish zaruriyati 30
Abdullayev Alibek Qodiraliyevich, Turdaliyeva Muslimaxon Jahongir qizi

Raqamli texnologiyalar yordamida fortepiano chalishni o'rgatish metodikasi 34
Abduvaxobova Nilufar Abdumannon qizi

Maktabda fizika fanini o'qitishda innovatsion yondashuv 38
Alinazarova Mahfuza

Tasavvufdagi "komil inson" konsepsiyasining hozirgi ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv sifatida talqini 43
Aqilxonov Saidolimxon Abdurashid o'g'li

Tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish omillari va pedagogik shart-sharoitlar 48
Choriyeva Gulbaxor Shotemirovna

Robototexnika fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanib mustaqil ta'limni tashkil etish 53
Elmonov Sirojiddin Mamadiyarovich

Xalqaro baholash dasturlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha jahon tajribasi 58
Ergasheva S. T.

Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv salohiyatini rivojlantirish 61
Eshmamatova Dilnoza Jovli qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy salohiyatini oshirishda tarbiyachi mahorati 64
Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi

Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishni takomillashtirish 68
Hojikarimova Gulasal Tadjialiyevna

Xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda elektron platformalar yaratish 71
Jo'rayeva Matluba

Bo'lajak o'qituvchilar uchun raqamli ta'lim muhitini modellashtirish va uning samaradorlik omillari 74
Komilova Z. X.

O'qituvchi kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati 80
M. Yu. Mahkamova

Psixologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va talabalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish masalalari 86
Madazizova Dilfuza Raxmatullayevna

Integrating Listening and Speaking Skills in ESP (English for Specific Purposes) Classes 90
Madina Tilavova

Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida neyropedagogik yondashuvlar 94
N. O. Saidova

Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida radiologiya fanini o'qitishda raqamli texnologiyalarning metodologik roli 99
Nazarova Gulchexra Shuxratdjonovna

Ijodkorlik tushunchasining mohiyati va uning ta'limdagi roli 103
Ochilova Dilbar Isroilovna

Alaliyani boshqa nutqiy nuqsonlar bilan farqli xarakteristikasi 108
Oripova Zilola

Ingliz tilini o'qitishda suggestopediya metodini joriy etishning samaradorligi 113
Pulatova Sitora Abdurazzoq qizi

Oliy ta'lim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari 118
Qarshiboyev Sharof Egamnazarovich

Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishning yosh badmintonchilar texnik-taktik tayyorgarligiga ta'siri 122
Qurbanova Ilmira Alisher qizi

Blended Learning 125
Quvandikova Xadicha

Fizika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish 129
Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O‘razaliyev Alijon Xasan o‘g‘li

“Qurilish jarayonlari texnologiyasi” fanida loyihalash kompetentligining tarkibiy tuzilmasi va uni raqamli ta’limga moslashtirish 135
Raxmonova Nazokat Umaraliyevna

Vitagen texnologiyalar asosida talabalar mediamentalitetini rivojlantirishda sun’iy intellekt (AI) dasturlaridan foydalanishning tahliliy modeli 140
Rustamova Nodira Rustamovna

Talabalarda kooperativ ta’lim asosida motivatsiyani rivojlantirish usullari 145
Sitora Toshmatova

STEAM yondashuvi asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kreativ kompetensiyani shakllantirishning zaruriyati 149
Tashibekova Munojat Xoshimovna

Musiqa ta’limining pedagogik asoslari va metodik tizimi 153
Toshpulatova Saida Kuzibaevna

Texnologiya fanini o‘qitishda eng samarali metodlardan foydalanish 158
Turdiyeva Shahzoda Eshdavlat qizi

Enhancing University Students’ Self-Directed Learning Through Edtech Tools 161
Ulasheva Lobar

Fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o‘quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish 164
Valiyeva Nargiza Athamboyevna

Alohida ta’lim ehtiyojiga ega o‘quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari 169
Xakimova Sarvinoz Sharifjon qizi

Sun’iy intellekt asosida yaratilgan ta’lim platformalari: samaradorlik tahlili va pedagogik yondashuvlar 173
Xanbabayev Xakimjon Ikramovich, Erkinov Jasurbek Hasanjon o‘g‘li

Tasavvufdagi “muhosaba” va “tafakkur” amallarining o‘z-o‘zini refleksiya metodlari sifatida qo‘llanilishi 176
Xoshimov Nuriddin Mamadaliyevich

Milliy sport va ommaviy o‘yinlarning badiiy-estetik ahamiyati 182
Yaxyayeva Sojida Abdurahimovna

Ota-ona mehrining bola psixologiyasiga ta’siri 185
Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi

Nutq rivojlanishi orqada qolgan bolalarda qo‘llaniladigan innovatsion usullari samaradorligi 189
Ahmedova Nargiza Muzaffarovna

Факторы, сдерживающие развитие науки в контексте требований к диссертационным работам 193
Зайналов Жахонгир Расулович, Нурмухамедов Аббос Мамадалиевич, Шадманов Камолиддин Кажакджанович, Самигова Нодира Хамидуллаевна

Структура и стратегии развития предметных компетенций 197
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна

Психологическая консультация: современная практика, задачи и перспективы развития 203
Раупова Шохида Ахроровна

Подготовка будущих педагогов к инклюзивному обучению детей с ограниченными возможностями здоровья: задачи и перспективы 207
Сайфутдинова Насиба Нурматовна

Формирование иноязычной грамотности у курсантов военных вузов: социально-психологические факторы 211
Сулейманова Нилуфар Камиловна

O‘qituvchi shaxsiy kompetensiyasining mohiyati va pedagogik faoliyatdagi o‘rni 214
Abdiraxmonova Guliston Muzaffar qizi

Bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonining milliy va umuminsoniy tamoyillari 218
Abdumutalipova Gulshodaxon Nurbek qizi

Fuqarolik jamiyatida huquqiy madaniyat va uni rivojlantirish jarayonlari 221
Abdusalimova Shaxnoza Quduratullayevna

Ta’lim menejmenti tizimida o‘qituvchining nutq madaniyatini rivojlantirish strategiyalari 224
Abduxalilova Iroda Nozimxonovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O'zbekistonda yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalashda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ning ustuvor vazifalari 229
Abirova Umida Nazarovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sharoitida differensiyalashtirilgan dars mashg'ulotlarini tashkil etishga o'rgatish (kompetentligini shakllantirish/rivojlantirish) usullari....232
Adhamova Diyora Sanjar qizi

Musobaqa faoliyati samaradorligini oshirishda sambochilarning energiya sarfi va tiklanish mexanizmlari tahliliy 239
Tangriyev Abdukarim Tovashevich

Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining harakat faolligini takomillashtirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati....244
Hafizov Shahriyor Shavkatovich

Bo'lajak tarbiyachilarning transversal: tanqidiy va innovatsion fikrlash kompetensiyalari 248
Jaloliddinova Maftunaxon Mahmudjon qizi

Axborotning gnoseologik mohiyati....256
Kamolova Munojatxon Jaloldinovna

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish yo'llari....259
Mamatova Aziza Bo'riboyevna

Akademik litseylarda kimyo fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari....262
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich

Pedagogik oliy ta'limda talabalarning kasbiy ijtimoiylashuvini korporativ madaniyat asosida rivojlantirish metodikasi....267
Maxkamova Dilafruz Aliyevna

Bo'lajak o'qituvchilar uchun xorijiy tillarni o'qitishda lingvomadaniy yondashuv....271
Normamatova Kamola Gulmamat qizi

O'zbek tili izohli lug'atida iboralarning grammatik tavsifi (bosh komponentli iboralar misolida)....274
S. Sh. Azamatova

Oila instituti va gender tenglikni ta'minlashning ijtimoiy-huquqiy muammolari 277
Salayeva Aziza Muhammatmurot qizi

Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning namunaviy mezonlari....282
Xolova Mohigul Shavkatovna

Pedagogika yo'nalishi talabalari huquqiy savodxonligini rivojlantirish metodlarini takomillashtirish....287
Xudoyberganov Atham

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida leksik komponentlikni TRIZ texnologiyasi yordamida rivojlantirish....291
Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Fayzullayeva Nazokat Uchqun qizi

Цифровизация и трансформация образования как социально-педагогическое явление....295
Кадирова Наргиза Азаматовна

Методика формирования креативного мышления у студентов-филологов на основе проблемно-ориентированных заданий (на материале английского языка) 298
Мамырбаева Дина

Структура и стратегии развития предметных компетенций 304
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна

AKSIOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINING HARAKAT FAOLLIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING IJTIMOIY-PEDAGOGIK ZARURIYATI

Hafizov Shahriyor Shavkatovich
Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada aksiologik yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining harakat faolligini takomillashtirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyatlari, nazariy va metodologik asoslari o'rganilgan. Tadqiqot natijasida innovatsion texnologiyalardan foydalanishning ijtimoiy-pedagogik yo'nalishlari aniqlashtirilib, ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: aksiologik yondashuv, fikrlar, g'oyalar, e'tiqodlar, qadriyatlar, individual, "men" konsepsiyasi, identiklik, refleksivlik, voqealar, hodisalar, jismoniy xususiyatlar, ijtimoiy mexanizm.

Abstract: This article examines the socio-pedagogical prerequisites for improving the motor activity of future physical education teachers based on an axiological approach. The study identifies the theoretical and methodological foundations and clarifies the socio-pedagogical directions of applying innovative technologies in the educational process.

Key words: axiological approach, thoughts, ideas, beliefs, values, individual, self-concept, identity, reflexivity, events, phenomena, physical characteristics, social mechanism.

Аннотация: В статье исследованы социально-педагогические предпосылки совершенствования двигательной активности будущих учителей физической культуры на основе аксиологического подхода. Выявлены теоретико-методологические основы и уточнены социально-педагогические направления использования инновационных технологий в образовательном процессе.

Ключевые слова: аксиологический подход, мысли, идеи, убеждения, ценности, индивид, Я-концепция, идентичность, рефлексивность, события, явления, физические характеристики, социальный механизм.

KIRISH

"Ta'lim va tarbiya, ..., yoshlarimizning chuqur bilimga ega bo'lishi, ... doimiy ustuvor vazifamiz bo'lib qoladi." Har bir millat tarixi va qadriyatlarini anglamoq uchun uning dini, tafakkuri, badiiy-estetik g'oyasini bilish zarur. Ma'naviyat insonning shunday yetuk fazilatiki, u kishilarda o'zaro muloqotga ehtiyoj tug'diradi.

Har bir shaxs o'z hayoti va taqdirini boshqalarsiz tasavvur eta olmasligi ham ma'naviyatdir. Ta'lim-tarbiya jarayonida ajdodlarimiz yaratgan bebaho ma'naviy-pedagogik merosdan foydalanish va ularni yoshlar ongiga singdirish bugungi kun pedagogidan katta mahorat talab etadi. Mutafakkirlarimiz yaratgan ma'naviy meros yosh avlodni har tomonlama tarbiyalashda eng muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Ijtimoiy borliqda yuz bergan o'zgarishlar, bo'layotgan voqea va hodisalar tushunchalarni tadqiqot obyekti sifatida shakllanishiga sabab bo'ladi. Ijtimoiy borliqdagi o'zgarishlar va ularni anglash jarayonlari bir-biriga bog'liq hodisalar sifatida yangi tushunchalarni tadqiqot obyekti darajasiga ko'taradi. Xususan, "qadr", "qadrlash", "qadr-qimmat", "qadrshunoslik", "qadriyat" tushunchalarining tadqiqot obyekti sifatida o'rganilishi ana shunday ehtiyojlar bilan izohlanadi. Har bir qadriyatning negizida, mohiyati va ahamiyatida tabiat, jamiyat va ruhiy olam hodisalarini bilish, ilmiy umumlashtirish hamda ijtimoiy va ma'naviy taraqqiyotga ta'sir etish imkoniyatlari yotadi. Yangi qadriyatlarning yuzaga kelishi esa insonning obyektiv olam va ma'naviyat borasidagi bilimlari vorislik

asosida davom etayotganining ifodasidir. Qadriyatlar inson ma'naviy kamolotiga ta'sir etuvchi muhim omil hamdir. Har bir millat rivojlanishdagi tarixiy voqealar hamda unga ijobiy hissa qo'shgan shaxslarning tajribalari milliy qadriyatlar jumlasiga kiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Aksiologik yondashuv asosida qadriyatlarning ilmiy kategoriya sifatidagi mohiyati, boshqa tushunchalardan farqi, obyektiv asoslari va subyektiv anglab olinishi hamda namoyon bo'lish shakllari haqida to'g'ri ma'lumotlar olish mumkin. Bunda narsa, voqea, hodisalar, kishilar va ularning faoliyatiga qadr va qadrlanish darajasi nuqtayi nazaridan qaraladi. Mazkur qarashda foydalilik, qiymat va ularni ifodalaydigan iqtisodiy baho emas, balki qadrning ahamiyati asosiy o'rin tutadi. Bunda qadr va baho bir-biriga mos kelmaydigan, narsa yoki obyektning qadri uning iqtisodiy qiymatidan bir necha marta salmoqliroq bo'lishi ham mumkin bo'lgan hollar ko'p uchraydi. Masalaning bu jihatini o'rganish axloqshunoslik, estetika, huquqshunoslik, madaniyatshunoslik, siyosatshunoslikning dalillariga va ma'naviyatning ijtimoiy qirralariga tayanadi. Bunda ayniqsa, iqtisodiy, siyosiy, ma'naviy faoliyat va jarayonlarning jamiyat hamda ijtimoiy subyektlar uchun ahamiyati, hayotning turli qirralarini aks ettiradigan muammolar hamda ularning yechimlarini ifodalaydigan qarashlar, g'oyalar, ta'limotlar, talab va ehtiyojlarning real jarayonlar uchun qadr-qimmatini aniqlash katta ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mutaxassislarda takomillashgan tayyorgarlik ularda tarkib topgan shaxsiy, psixologik va kasbiy xususiyatlar bilan ham belgilanadi. Xususan, ong inson miyasining obyektiv borliqni ideal obrazlarda aks ettirish va bu obrazlardan fikrlash jarayonida foydalanish qobiliyati sifatida amal qiladi. Uni bevosita kuzatish mumkin emas. Ong faqat inson miyasi ishining natijasi, uning xossasi sifatida, shuningdek, ong namoyon bo'lishining fikrlar, g'oyalar, e'tiqodlar, qadriyatlar, mo'ljallar va shu kabilar tarzida ifodalangan turli shakllari orqali tadqiq etilishi mumkin. Innovatsion faoliyatga aksiologik yondashuv insonning o'zini yangilik yaratish jarayoniga baxshida qilishi, uning tomonidan yaratilgan pedagogik qadriyatlar jamul-jamini anglatadi. Aksiologiya insonga oliy qadriyat va ijtimoiy taraqqiyotning birdan-bir maqsadi sifatida qaraydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'qituvchining ongida mustahkamlangan pedagogik qadriyatlar uning shaxslararo muloqotida, ijodiy faoliyatida, bola shaxsining rivojlanishida, kasbiy hamkorlikda va ma'naviy qadriyatlar almashinuvidagi kasbiy yo'nalishlari tizimini hosil qiladi. Ta'lim-tarbiya har doim va barcha zamonlarda ilg'or mutafakkirlarning diqqat-e'tiborini tortib kelgan. Tarbiyani shaxsning ruhan kamol topishida asosiy omil hisoblaganlar. Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik tayyorgarligini takomillashtirish mexanizmini amalga oshirish natijasi sifatida ularning tarbiyalanganlik darajasi ham ko'zda tutiladi.

Bo'lg'usi jismoniy tarbiya o'qituvchilarini ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga aksiologik munosabatni rivojlantirishda ularning yosh xususiyatlari (16-30 yosh oralig'ida) hisobga olinib, ularga ijtimoiy-demografik guruh sifatida qarash lozim bo'ladi. Bu guruh o'ziga xos psixologik va jismoniy xususiyatlari, ijtimoiy mexanizmi, hayotga kirib borishi bilan bog'liq alohida faoliyatni olib borsa, boshqa tomondan, submadaniyat va jamiyat ijtimoiy tabaqalanishiga bog'liq ichki differensiallash jarayonlari bilan tavsiflanadi. Ularning ongi katta miqdordagi turli xil axborotlarni qabul qilish va aks ettirish xususiyatiga ega bo'lib, mazkur jarayonlar tufayli ularda tanqidiy fikrlash shakllanadi. Ular turli harakat va jarayonlarga mustaqil baho berishga, shaxsiy nuqtayi nazarlarini asoslashga hamda o'zgacha qarorlarga kelishga intiladilar. Talabalarning ijtimoiy yetuklikka erishuvi bir qator mustaqil omillar (oila, maktab, jamoa, ommaviy axborot vositalari, yoshlar tashkilotlari va boshqa guruhlar) ta'siri ostida amalga oshadi. Mazkur ijtimoiy mexanizmlarning har biri yoshlar tarbiyasida turli xil vazifalarni bajaradi va o'zgacha ta'sir etadi. Ijtimoiy yetuklik obyektiv reallikni anglash, o'zining asosiy ijtimoiy va psixologik xususiyatlarini ifoda etish hamda amaliyotga tatbiq etishning umumiyligini bildiradi.

Biografik ta'lim kattalar pedagogikasi (andragogika)da keng qo'llanilib, talabalar o'qish davomida har bir talabaning individual ta'lim olish traektoriyasini shakllantirishdan iborat. Bu orqali talabalar o'zlari anglagan holda egallagan va egallamagan, shuningdek, ma'lum hamda noma'lum bilim, malaka, ko'nikma va kompetensiyalarni tahlil qiladi va kasbiy hamda shaxsiy nuqtayi nazaridan rivojlanish yo'nalishlarini belgilab oladi.

Bundan maqsad – keyingi ta'lim jarayonlari uchun maqsadlarni shakllantirish, o'zining "kuchsiz tomonlarini" tahlil qilib borish, shu orqali rivojlanish jarayonini tezlashtirish va samaradorligini oshirishdir.

Ma'naviy-ma'rifiy faoliyatning mazmun-mohiyati shuni ko'rsatadiki, bunda mavzularda bir tomondan uzviylik mavjud bo'lsa, boshqa tomondan, mavzular mustaqil mazmun ahamiyatiga ega.

Oliy ta'lim muassasalari talabalarini ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga tayyorlashda biografik ta'limni joriy etish uchun bakalavr bosqichi talabalari 4 yil davomida o'zlashtirishi lozim bo'lgan faoliyatga doir barcha bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalar, faoliyatga doir barcha mavzular, faoliyatning ijtimoiy-huquqiy jihatlari hamda faoliyat uchun zaruriy shaxsiy xususiyatlar batafsil bayon etiladi va talabalar uchun uslubiy qo'llanma sifatida foydalanish uchun taqdim etiladi.

Talabalar muntazam ravishda o'zlarining individual o'zlashtirish traektoriyasini belgilab boradi. O'quv yilining yakunida mas'ul oliy ta'lim muassasasi o'qituvchisi tomonidan refleksiv suhbat tashkil etiladi. Suhbatda ma'naviy-ma'rifiy faoliyat asosidagi biografik ta'limning samaradorligi baholanadi va yuqori samaradorlikka erishish imkoniyatlari muhokama qilinadi. Shu asosda talabalar mustaqil ravishda bo'lajak faoliyatga tayyorgarlik ko'rib boradi.

Mustaqil ravishda maqsadli o'qish va o'zini rivojlantirish uchun shaxsiy rejalar tuzishda ham biografik ta'lim samarali hisoblanadi. Biografik ta'lim talabalarga metodik jihatdan ham samarali bo'lib, bu orqali ular kasbiy faoliyatga, ma'lum lavozimlarga tayyorlanish bosqichlarida keng qo'llashi mumkin bo'ladi. Oliy ta'lim muassasasi talabalarini ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga tayyorlash, ularda komil shaxs va mutaxassis xususiyatlarini shakllantirish hamda mazkur faoliyatga aksiologik munosabatni rivojlantirishda quyidagi shart-sharoitlar zarur hisoblanadi:

1. **Ta'lim-tarbiya jarayonining talabalarga yo'naltirilganligi** – yangicha qarash sifatida quyidagilarni bildiradi: talaba pedagogik jarayonning obyekti emas, subyekti sifatida aks etadi. Ular maqsadlarga erishish vositasi emas, ta'lim tizimining maqsadi hisoblanadi. Har bir talaba qobiliyatli, iqtidorli deb qaraladi, ularning muhim sifatlari sifatida yuksak axloqiy qadriyatlar aks etadi.

2. **Ta'lim-tarbiya jarayonini insonparvarlashtirish,** talabalar ishtiroki va faolligini qo'llab-quvvatlash. Talabalarda pedagogik, ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga xohish, mustahkam istak, mas'uliyat, kasbiy burch va axloq me'yorlarini singdirish zarur. Talabalarga yuksak ishonch, hamkorlik va muloqot mahorati bilan yondashish muhim bo'lib, ularni to'g'ridan-to'g'ri majburlash, qo'rqitish va tinimsiz salbiy oqibatlarni eslatish orqali o'qishga o'rgatish, ma'naviy-ma'rifiy hamda jamoatchilik tadbirlarida ishtirokini ta'minlashdan voz kechish kerak. Shuningdek, talabalarni ijobiy rag'batlantirish, pedagog sifatida shakllanayotgan kasbiy mahorati oraliq natijalarini e'tirof etish muhim hisoblanadi.

3. **Talabalarni kasbiy, ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga tayyorlash jarayoni**da "to'g'ridan-to'g'ri majburlash"dan, natija bermaydigan ta'lim-tarbiya metodlaridan voz kechish zarur. Professor-o'qituvchilar majburlovsiz, o'zaro ishonchga asoslangan talabchanlikni qo'llashlari, majburlashni muvaffaqiyatga erishishga imkon beradigan istak bilan almashtirishlari lozim. Talabalar erkinligi va tashabbuskorligini qo'llab-quvvatlash, jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun sharoit yaratish, talabalarning ijtimoiylashuvi, madaniy tenglashuvi, kasbiy va shaxsiy identiklikning rivojlanishi hamda ularning subyektivligini pedagogik qo'llab-quvvatlash zarur.

4. **Individual yondashuvni keng joriy etish.** Bunda "o'quv fanidan talabaga qarab emas, balki talabadan o'quv faniga borish" tamoyilining bajarilishi zarur. Talabalarning qiziqishlari, qobiliyatlari va intilishlarini hisobga olgan holda o'qitish; o'quv guruhlarida o'rtacha o'zlashtiruvchi talabaga yo'nalganlikdan voz kechish; talabaning eng yaxshi sifatlarini izlash, psixologik-pedagogik tashxis etish (qiziqishlari, qobiliyatlari, yo'nalganligi, "Men" konsepsiyasi, xarakteri, fikrlash jarayonlarining o'ziga xosligi)ni qo'llash; shaxsning o'quv-tarbiya jarayonidagi o'ziga xosliklarini e'tirof etish muhimdir.

5. **Talabaning ijobiy "Men konsepsiyasi"ni shakllantirish.** Bunda ta'lim-tarbiya jarayonini talabalar o'zida kasbiy va shaxsiy munosabatlarni rivojlantirishga qaratilganligini his qilishi lozim. Pedagogik va ma'naviy-ma'rifiy faoliyat orqali jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lish hamda e'tirof etilishiga erishish hissi shakllanadi. Zamonaviy pedagogika talabani ta'lim-tarbiya jarayonining faol, teng huquqli, o'z imkoniyatlari asosida rivojlantiriluvchi sifatida ko'radi.

Olim N. Muslimov shaxsga yo'naltirilgan pedagogika belgilarini quyidagicha tavsiflaydi:

- shaxsning psixik, jismoniy, intellektual va axloqiy rivojlanishini birgalikda egallashi hamda unda aniq doiradagi ko'nikma va malakalarni shakllantirish;
- erkin, mustaqil fikrlovchi va harakatlanuvchi shaxs, turli xil o'quv va hayotiy vaziyatlarda asosli tanlov qobiliyatiga ega insonparvar fuqaroni shakllantirishga butun kuchni to'plash;
- o'quv-tarbiya jarayonini samarali qayta yo'naltirishga erishish uchun tegishli shart-sharoitlarni ta'minlash zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Talabalarning shaxsiy xislatlari pedagogik jarayonning subyekti sifatida quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- o'qitishning hozirgi va kelgusi bosqichlari uchun qabul qilingan o'quv-tarbiya jarayonining maqsadi, vazifasi va ko'rsatmalarni anglay bilish;
- intellektual mehnatning yangi turlarini egallash;
- maqsadga muvofiq kasbiy o'z-o'zini tarbiyalash va mustaqil tahsil olish;
- qiyinchiliklarni a'lo darajada yenga bilish;
- o'sish va mustahkam o'rin egallashning kengayayotgan intellektual hamda kasbiy imkoniyatlari va istiqbollari bilan qoniqish;
- o'zining ijtimoiy rolini bajarishda faol munosabatda bo'lishni taqozo etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar royxati:

1. Ahmedova, U. Y. Q., & Axmedova, M. U. B. Q. (2021). Vatanim surati. Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural and Social Sciences, 1(11), 877–883.
2. Axmedova, U. (2022). On certain conditions of striking coefficients of Fourier series to zero. Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology, 3(3), 3–8.
3. Ҳафизов Шаҳриёр Шавкатович. Ўзбек халқ ўйинларининг пайдо бўлиш тарихи. E Conference Zone, 2023.
4. Shavkatovich, Hafizov Shahriyor. O'zbek xalq o'yinlarining o'ziga xos xususiyatlari. Pedagogs jurnali, 1(1), 2023, 434–434.
5. Shavkatovich, Hafizov Shahryar. The role of axiological education in the development of the preparation of students for social-pedagogical activity. International Journal of Advance Scientific Research, 3(12), 2023, 407–410.
6. Shavkatovich, Hafizov Shahryar. Study of the formation of civil culture of future physical education teachers based on the axiological approach in pedagogical and psychological sources. International Scientific and Current Research Conferences, 2024.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.